

N:o 35.

Ank. till Riksd. kansli den 17 februari 1905, kl. 11 f. m.

Utlåtande, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag rörande afgäld från afsöndrad lägenhet, dels ock trenne med föranledande af berörda propositioner afgifna motioner.

Genom proposition, n:o 13, af den 31 sistlidne december, hvilken af båda kamrarna blifvit till lagutskottet hänvisad, har Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga följande förslag till

L a g

rörande afgäld från afsöndrad lägenhet.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Från lägenhet, hvilken för alltid från hemman afsöndrats och för hvilken enligt äldre författning om enskiftesdelning eller jordafsöndring afgäld till hemmanet blifvit fastställd eller bort fastställas, skall, där ej här nedan annorlunda stadgas, efter den 31 december 1906 afgäld icke utgå.

2 §.

Har, på grund af förbehåll vid lägenhetens upplåtande, fastställts högre afgäld än som, vid jämförelse af ägornas storlek och beskaffenhet, kan anses hafva motsvarat hvad af hemmanets allmänna utskylder å lägenheten belöpte, eller har förbehåll gjorts om sådan högre afgäld, utan att fastställelse ägt rum, vare hemmanets innehafvare berättigad att få den öfverskjutande delen af afgälden fastställd att fortfarande af lägenheten utgå.

3 §.

Besväras stamhemmanet af allmänna utskylder, i hvilkas utgörande lägenheten icke omedelbart deltagar, vare hemmanets innehafvare berättigad att få sagda utskylder så fördelade, att från lägenheten omedelbart utgöres hvad, efter ägornas storlek och beskaffenhet, därå belöper.

4 §.

Vill hemmanets innehafvare begagna sig af den rätt, som enligt 2 eller 3 § må honom tillkomma, göra ansökan hos Konungens befallningshafvande före den 1 januari 1917, eller vare sin rätt förlustig.

Är dylik ansökning gjord, höre Konungens befallningshafvande innehafvaren af den afsöndrade lägenheten samt inhänte, där ej afsöndringshandlingarna lämna erforderliga upplysningar, yttrande af kronobetjäningen och landtmätare.

5 §.

Finnes, efter hvad i 2 § sägs, viss del af afgäld fortfarande böra utgöras, fastställe Konungens befallningshafvande en mot sådan del svarende afgäld att från och med den 1 januari 1907 till hemmanet utgå; dock att härigenom ej göres rubbning i hvad enligt 17 kap. 3 § jordabalken och 17 kap. 6 § handelsbalken gäller om panträtt och förmånsrätt för inestående ränta. Afgälden varde bestämd i penningar, där ej annorlunda mellan parterna öfverenskommes.

6 §.

Skall jämlikt 3 § fördelning af utskylder äga rum, bestämme Konungens befallningshafvande, med jämkning till så bekvämt tal ske kan, det inbördes förhållande, efter hvilket hemmanet och lägenheten skola i utskyldernas utgörande deltaga; och lände det beslut till efterrättelse från och med den 1 januari året efter det ansökningen till Konungens befallningshafvande inkom, dock ej i något fall före den 1 januari 1907.

7 §.

Hafva frihetsår författningsenligt medgifvits, äge, utan hinder af hvad i 5 eller 6 § är stadgadt, lägenhetens innehafvare njuta dem till godo, i den mån de ej tilländalupit.

8 §.

I sammanhang med beslut, som i 5 eller 6 § afses, åsätte Konungens befallningshafvande lägenheten särskildt namn och nummer, där sådant tillförenej ägt rum; och skall anteckning om Konungens befallningshafvandes beslut ske i kronans jordebok.

9 §.

Öfver Konungens befallningshafvandes beslut må klagan föras i den ordning, som för ekonomimål i allmänhet är stadgad.

10 §.

Hvad här förut stadgas angående lägenhet, som blifvit afsöndrad från hemman, skall äga motsvarande tillämpning i fråga om lägenhet, som afsöndrats från lägenhet; dock att, där afsöndring skett från afsöndrad lägenhet, fördelning af utskylder enligt 3 § ej må ifrågakomma, innan stamlägenheten åliggande del af utskylderna blifvit bestämd.

11 §.

Denna lag äger ej tillämpning på lägenhet, hvilken afsöndrats från boställe eller från annat publikt hemman eller lägenhet, som icke vid tiden för upplåtelsen innehades under stadgad åborätt.

I sammanhang med denna proposition har utskottet till behandling förehåft trenne inom Andra Kammaren afgifna motioner, åsyftande tillägg till eller ändring i det af Kungl. Maj:t framlagda förslaget till lag rörande afgäld från afsöndrad lägenhet.

I den ena af dessa motioner, n:o 180, anför herr *D. Persson* i Tällberg:

»I anledning af Riksdagens skrifvelse den 13 maj 1896 har Kungl. Maj:t genom proposition (n:o 13) till innevarande Riksdag framlagt förslag till lag rörande afgäld från afsöndrad lägenhet.

Ehuru detta lagförslag är så affattadt, att detsamma, upphöjdt till lag, torde komma att verka både billigt och rättvist på de flesta orter och afsöndringsförhållanden i vårt land, synes det mig dock, som om tillräcklig hänsyn ej tagits till vissa orters säregna jordförhållanden och en del afsöndringars natur samt de privaträttsliga aftal, som träffats mellan köpare och säljare. Ty i de flesta socknar i Dalarne är förhållandet så, att så snart en del af ett hemmans inägojord, vare sig med eller utan tillhörande afrösningsjord, afsöndrats, har icke någon afgäld bestämts eller ens kunnat komma i fråga, emedan skatterna där icke utgå efter mantal, utan efter det uppskattade (reducerade) inägojordsbeloppet. Så snart en person där köpt en del af ett hemmans — egentligen hemmansnummers — inägojord, så har han följaktligen, vid första därpå skeende mantals- och skattskrifning, påförts det sålunda förvärfvade jordbeloppet och har sedan själf direkt fått betala alla därå hvilande skatter och onera både till stat och kommun m. m. Afsöndringar af detta slag ha sålunda betraktats och inför lagen behandlats såsom hemmansklyfningar. Annorlunda förhåller det sig emellertid med afrösningsjorden, skogsmarken. Den har egentligen icke varit åsatt någon särskild skatt — fastän de till ett hemman hörande större eller mindre skogsområden helt naturligt öfvat inflytande på hemmanets taxeringsvärde —, och på den grund har det ansetts, att skogsafsöndringar icke så nära berört det allmännas intresse, att fastställelse af någon afgäld till stamhemmanet skulle erfordras.

Men som alla äldre författningar rörande jordafsöndring, ända till lagen därom af år 1896, föreskrefvo, att afgäld för jordafsöndring skulle erläggas till stamhemmanet, utvecklades den rättspraxis, att lagfart å afsöndring icke beviljades, därest afgäld ej var föreskrifven i köpet. På grund däraf öfverenskommo köpare och säljare, att afgäld — vanligtvis 10 à 20 öre per reduceradt tunnland — skulle erläggas till stamhemmanet. Köparna hafva också hittills regelbundet fullgjort sin skyldighet härutinnan. Att köpeskillingen under sådana förhållanden reglerades efter afgäldens storlek, är helt naturligt.

Skulle därför föreliggande lagförslag tillämpas på dylika afsöndringar, blefve det i verkligheten en afskrifning å den mellan köpare och säljare öfverenskomna köpeskillingen, en present till såväl enskilda skogsköpare som i all synnerhet till de stora skogsbolagen, hvilka senare genom sådana afsöndringar förvärfvat sig betydande skogsområden och sålunda utfäst sig att i form af afgälder betala afsevärda penningbelopp årligen.

Någon skulle kanske häremot vilja invända, att, då dessa afsöndringar blifvit särskildt taxerade såsom »annan fastighet» och köparna för desamma sålunda få betala skatt, det då vore rättvist att befria dem från erläggande af den utfästa afgälden. Häremot vill jag blott erinra, att taxeringsåtgärden icke tillkommit på grund af något nytt lagstadgande, utan köparen visste vid köpeaftalets ingående att så skulle komma att ske och rättade köpeskillingen därefter.

Lika rättvist som den föreslagna lagen kommer att verka rörande afsöndringar i allmänhet, lika orättvist skulle det blifva, om samma lag tillämpades på de nu relaterade afsöndringarna.

Och jag är fast öfvertygad därom, att de lagstiftande myndigheterna, regering och Riksdag, då uppmärksamheten härvid blifvit fästad på förhållandet, skola vara villiga att därtill taga tillbörlig hänsyn och rätta lagen därefter.

På grund af hvad jag sålunda anført, får jag vördsamt hemställa, att Riksdagen för sin del ville besluta, att 11 § i Kungl. Maj:ts förslag till lag rörande afgäld från afsöndrad lägenhet måtte erhålla följande ändrade lydelse:

11 §.

Denna lag äger ej tillämpning på lägenhet, hvilken afsöndrats från boställe eller från annat publikt hemman eller lägenhet, som icke vid tiden för upplåtelsen innehades under stadgad åborätt *eller på sådana*

afsöndringar, som uteslutande bestå af skogsmark, och för hvilka afgäld icke blifvit af Kungl. Maj:ts befallningshafvande fastställd.

Åt vederbörande utskott öfverlämnas att vidtaga nödiga ändringar i förslaget för vinnande af det åsyftade målet.»

Den andra af ifrågavarande motioner, n:o 184, har afgifvits af herr O. G. Erikson i Öfre Odensvi och är af följande lydelse:

»Genom Kungl. Maj:ts proposition n:o 13 till innevarande Riksdag föreslår Kungl. Maj:t Riksdagen att antaga förslag till lag rörande afgäld från afsöndrad lägenhet.

Det kungl. förslaget, som afser afskrifning af afgälder från afsöndrade lägenheter, i likhet med afskrifning af grundräntor och andra utskylder, är ägnadt att råda bot för det missförhållande i skattehänseende, som uppkommit därigenom, att grundskatterna blifvit afskrifna från stamhemmanen, men afgälderna från afsöndrade lägenheter utgått oförminskade. Då likvisst genom bestämmelser uti 2 § af det kungl. lagförslaget ägare af stamhemman berättigas att få den del af den fastställda eller öfverenskomna afgälden, som öfverskjuter hvad som vid jämförelse af ägornas storlek och beskaffenhet kan anses hafva motsvarat hvad af hemmanets allmänna utskylder å lägenheten belöpte fastställd att fortfarande af lägenheten utgå, och därigenom skulle tillskapas en ny art af frälseräntor att utgå af vissa lägenheter för all framtid, synes det mig, att Riksdagen borde taga i allvarlig ompröfning, huruvida lägenhetsägaren kunde få rättighet att på en gång inbetala den öfverskjutande afgälden, sedan densamma blifvit kapitaliserad efter en bestämd räntefot, och sedan blifva befriad från vidare afgäld till stamhemmanet.

Uti de tid efter annan gällande kungl. förordningarna af 19 september 1827, 14 november 1829, 13 juli 1853, 6 augusti 1864 och 6 augusti 1881 är föreskrifvet, att å afsöndrad lägenhet skall åsättas afgäld att utgå som bidrag till stamhemmanets räntor och andra ordinära skatter, och att denna afgäld i intet fall skulle få understiga hvad af stamhemmanets nämnda utskylder kunde belöpa på den afsöndrade lägenheten; följaktligen skulle afgäld åsättas endast för ändamål att utgöra bidrag till stamhemmanets räntor och andra ordinära skatter. Visserligen är det sant, att många af dessa afgälder blifvit bestämda till högre belopp än som i verkligheten till det afsedda ändamålet bort af den afsöndrade lägenheten utgå, men denna omständighet kan väl knappast ändra det sakförhållande, att

de tid efter annan gällande kungl. förordningarna icke föreskrifvit afgäld för annat ändamål än som bidrag till stamhemmanets räntor och andra ordinära skatter.

Uti underdånigt betänkande angående hemmansklyfning, ägostyckning och jordafsöndring, afgifvet af en den 25 september 1891 förordnad kommitté, anföres: »att den vid afsöndring för alltid utgående afgälden i själfva verket icke kunde betecknas annorlunda än en skatt, men att en skatts erläggande till en enskild person och icke till det allmänna vore med den moderna uppfattningen af skattskyldighetens väsen helt och hållet oförenligt; att, om sålunda redan från teoretisk ståndpunkt afgäldens utgående till stamhemmanets ägare utgjorde en oegentlighet, det finnes ytterligare särdeles praktiska skäl för att möjliggöra dess förvandling till direkt skatt till staten, enär om också, hvilket likväl ingalunda alltid varit förhållandet, afgälden, när den åsatts, verkligen motsvarat hvad å lägenheten beräknats kunna belöpa af hela hemmanets grundskatt och öfriga skyldigheter, den likväl med de förändringar i jordbeskattningen, som den senaste tidens lagstiftning medfört, kommit att stå i ett ofta oskäligt högt förhållande till den på stammen hvilande återstående skatten; att, sedan nedsättning i grundskatten och lindring i rustnings- och roteringsbesvären ägt rum samt väghållningsbesväret stadgas skola utgå direkt af hvarje jordegendom efter taxeringsvärde och för öfrigt såväl sistnämnda besvär som den allmänna byggnadsskyldigheten för i mantal satt jord blifvit väsentligen inskränkt, betydliga skattelindringar beredts innehafvarne af sådan jord; att de till dem utgående afgälderna, hvilkas storlek fixerats efter hemmanets beskattning vid tiden för afsöndringen, i trots af att denna beskattning i väsentlig mån minskats, kvarstode till oförändrad höjd, utom i det fall, då 10 § i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet kunde komma att tillämpas; att det låge i sakens natur, att ett dylikt missförhållande i längden icke kunde äga bestånd, utan att anspråk komme att väckas på ett större tillgodoseende af afsöndringsinnehafvarens intressen; att kommittén därför ansett billigheten fordra, att åt sådana innehafvare bereddtes tillfälle att, med befrielse från afgäldens erläggande, för framtiden i stället få åtaga sig direkt utgörande af enahanda skyldigheter till det allmänna, som ålåge stammen, efter det förhållande, hvaruti efter uppskattning den afsöndrade lägenhetens ägor stode till hemmanets öfriga jord; att nu gällande bestämmelse, det Konungens befallningshafvande skulle pröfva den föreslagna afgälden och densamma, där den funnes tillräcklig, fastställa, föranledt, att afgälden i flera fall blifvit högre än att den kunde motsvara hvad under tiden för upplåtelsen af hela hemmanets räntor och öfriga allmänna utskylder å den afsöndrade

lägenheten sig belöpte; att i sådan händelse lägenhetens befriande från afgälden mot åtagande af därå enligt uppskattning belöpande andel af hemmanets grundskatt och andra skyldigheter, utan ersättning för den del af afgälden, hvarmed densamma kunde beräknas öfverskjuta dessa skyldigheters ursprungliga värde, innebure en obehörig fördel för lägenhetens ägare; att kommittén därför infört bestämmelse om, huru i sådant fall borde förfaras; att det därvid väl kunde ifrågasättas, huruvida icke det skadestånd, som tillkomme hemmansägaren, borde utgå med något slags förmånsrätt; att det emellertid kunde antagas, att en dylik bestämmelse kunde medföra förlust för den, som i lägenheten vunnit in-teckning, enär lägenhetens försäljningsvärde säkerligen skulle minska, om, i stället för skyldighet att utgifva en årlig afgäld, lägenheten betungades med utgifvande på en gång af det kapital, hvartill värdet af en sådan afgäld kunde beräknas uppgå; att därtill komme, att meningen med gällande förordning uppenbarligen varit den, att afgälden verkligen skulle motsvara lägenhetens andel efter uppskattning i hemmanets skatter och utskylder, ehuru hinder från det allmännas sida icke ansetts möta att äfven fastställa en högre afgäld, hvilken likväl då kunde anses hafva tillkommit så att säga på sidan om lägen.»

Konungens befallningshafvande i Örebro län har i afgifvet utlåtande till berörda betänkande anfört: »att, om man utginge från den åsikt, som Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande ansåge för riktig, nämligen att afgäld å afsöndrad lägenhet borde bestämmas till belopp hvarken högre ej heller lägre, utan just motsvarande den andel af stamhemmanets grundskatt samt öfriga allmänna utskylder och besvär, som på lägenheten sig belöpte, den omständighet, att i särskildt fall afgäld blifvit genom öfverenskommelse satt högre än vederbort, icke skäligen vid jordafsöndringens förändring till hemmansstyckning kunde eller borde föranleda till rättighet för stamhemmanets ägare eller innehafvare att söka skadestånd för den förlust han förmenats lida därigenom att den genom mantalsättning å afsöndrade lägenheten öfverflyttade andel af stamhemmanets grundskatt, utskylder och besvär understege afgälden, utan att det finge vara nog att stamhemmanets ägare eller innehafvare under den tid, som föregått mantalsättningen, årligen fått uppbära en afgäld, som varit högre än vederbort.

Af andemeningen uti de åberopade kungl. förordningarna och af hvad som den åberopade kommittén och Konungens befallningshafvande i Örebro län anfört, vill det synas, som om det rättvisaste vore, att all afgäld från afsöndrade lägenheter till stamhemmanet, för såvidt desamma icke beröras af bestämmelser uti 3 §§ af det kungl. lagförslaget, skulle upphöra, emedan desamma icke skulle åsatts för annat ändamål än att utgöra bidrag till

stamhemmanets räntor och andra ordinära skatter. Då emellertid, efter hvad från enskilda håll inhämtats, en del lägenheter lära hafva afsöndrats mot helt ringa köpesumma, men däremot äsatts så hög årlig afgäld, att densamma skulle utgöra ersättning för den alltför låga köpesumman, och, ehuru det svårligen kan bestridas, att ett dylikt tillvägagående icke varit i harmoni med andemeningen uti de tid efter annan gällande kungl. förordningarna, torde det likväl vara ett allt för våldsamt ingripande i den enskildes rätt, om Riksdagen på grund af formskäl fränkande honom hans på frivillig öfverenskommelse grundade fordran, men lika, om icke i högre grad, betänkligt torde det vara, om Riksdagen nu beslutade att genom lag för alltid fastslå en skatteform, som tillkommit så att säga på sidan om förut gällande kungl. förordningar, utan att på samma gång bereda skattegifvaren möjlighet att lösa sig fri från densamma.

I syfte sålunda att bereda lägenhetsägare rätt att på en gång inlösa den del af den till stamhemmanet utgående afgäld som öfverskjuter hvad, efter uppskattning, till stamhemmanets räntor och andra ordinära skatter bort af den afsöndrade lägenheten utgå, anhåller jag att ödmjukast få föreslå,

det Riksdagen måtte besluta att till 2 § uti det lagförslag, som innefattas i Kungl. Maj:ts proposition n:o 13, foga ett tillägg eller moment af följande lydelse:

Önskar lägenhetens ägare att lösa den öfverskjutande afgälden, vare han därtill berättigad mot erläggande af en summa, motsvarande den öfverskjutande årliga afgälden, kapitaliserad efter en räntefot af fem procent, och vare lägenheten sedan fri från afgäld till stamhemmanet.

Därest vederbörande utskott gillar motionens syfte, men finner formuleringen otillfredsställande, anhåller jag vördsamt, att utskottet föreslår annan formulering.»

I motionen hafva instämt herrar *A. P. Gustafsson* i Sjögesta, *A. F. Janson* i Bråten, *G. Lindgren* i Islingby, *I. E. G. Svensson* i Skyllberg och *J. G. Forsberg*.

Den tredje af ifrågavarande motioner, n:o 189, är afgifven af herrar *J. Forssell*, *J. Bromée* i Billsta, *J. E. Nordin*, *G. O. V. Lindgren* i Örebro och *J. Olofsson* samt är af följande innehåll:

Bih. till Riksd. Prot. 1905. 7 Saml. 30 Häft.

»I Kungl. Maj:ts proposition n:o 13 till årets Riksdag framlägges förslag till lag rörande afgäld från afsöndrad lägenhet. Lagförslaget afser att rätta det missförhållande, som uppstod, då grundskatterna afskrefvos, därigenom att stamhemmanen befriades från skatterna, men de från hemmanen afsöndrade lägenheterna fingo fortfarande utgöra den afgäld, som med hänsyn till grundskatterna blifvit bestämd.

Genom bestämmelsen i 2 § i lagförslaget har emellertid ägare af stamhemman tillförsäkrats rätt att fortfarande för all framtid uppbära den del af afgälden, som vid lägenhetens upplåtande öfverskjutit hvad som vid jämförelse af ägornas storlek och beskaffenhet kan anses hafva motsvarat hvad af hemmanets allmänna utskylder å lägenheten belöpt sig. Skälet för att detta belopp icke afskrifves är, att det anses som ogulden köpeskilling.

Vi hafva dock från de orter i landet, som vi representera, ej hört omtalas, att säljarne af lägenheter betingat sig högre afgäld, emedan de fått otillräcklig köpeskilling. I de allra flesta fall hafva lägenheterna betalats med dubbelt och i många fall flerdubbelt högre pris pr tunnland än som belöpt sig på hemmanet i sin helhet, beräknadt efter taxerings- eller saluvärde. Ofta har en dylik högre afgäld åsatts lägenheten för att underlätta Konungens befallningshafvandes fastställelse, som enligt förordningen angående hemmansklyfning och jordafsöndring den 6 augusti 1881 grundades därpå, att den å lägenheten föreslagna afgälden var tillräcklig. Men där det finnes sådana köp, där köpeskillingen varit särdeles låg eller där ingen köpeskilling alls erlagts och där alltså den del af afgälden, som öfverskjutit hvad som rätteligen bort utgå som afgäld, är att betrakta som ogulden köpeskilling, bör likväl en tidsbegränsning för dess betalande föreskrifvas, när eljes tillskapas ett nytt slags frälseräntor i en tid, då de gamla frälseräntorna dels borttagits, dels vid denna och flere föregående riksdagar påyrkats att bli borttagna.

Oss synes därför, att de afgälder, som hittills utgått med större belopp än som motsvarat stamhemmanets skatter, skola i sin helhet afskrifvas, där det ej kan bevisligen styrkas, att de öfverskjutande afgäldsbeloppen verkligen äro ogulden köpeskilling, i hvilket fall de böra inom viss kortare tid aflösas.

På grund af hvad vi sålunda anfört, tillåta vi oss föreslå, att Riksdagen för sin del ville besluta, att 2 § i Kungl. Maj:ts förslag till lag rörande afgäld från afsöndrad lägenhet måtte erhålla följande ändrade lydelse: Har, på grund af förbehåll vid lägenhetens upplåtande, fastställts högre afgäld än som, vid jämförelse af ägornas storlek och beskaffenhet, kan anses hafva motsvarat hvad af hemmanets allmänna ut-

skylder å lägenheten belöpte, eller har förbehåll gjorts om sådan högre afgäld, utan att fastställelse ägt rum, vare hemmanets innehafvare berättigad att få den öfverskjutande delen af afgälden, *kapitaliserad efter en räntefot af 5 procent, inbetald under loppet af tio år, för så vidt denna högre afgäldsdel bevisligen motsvarar ogulden köpeskilling*».

Såsom framgår af det vid Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition fogade statsrådsprotokoll af den 17 juni 1904, är propositionen föranledd af Riksdagens skrifvelse den 13 maj 1896, däri Riksdagen anhållit, det Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lagstadgande, huru för afsöndrad lägenhet måtte vinnas nedsättning i fastställd, till stamhemmanet utgående afgäld för hvad som, med undantag af väghållningsbesväret, måtte anses motsvara hvad å lägenheten belöpt af grundskatter samt öfriga allmänna utskylder och besvär, som stamhemmanet haft att utgöra, men hvilka dels dämera upphört eller enligt fattade beslut komme att upphöra, dels tillförene utgått efter mantal, men nūmera utgjordes efter annan grund.

Statsrådet och chefen för justitiedepartementet anförde vid föredragning i statsrådet ofvannämnda den 17 juni 1904:

»I fråga om afsöndring, som skett före den 1 januari 1897, då lagen om hemmansklyfning, ägostyckning och jordafsöndring den 27 juni 1896 trädde i kraft, gäller ännu Eders Kungl. Maj:ts förnyade nådiga förordning angående hemmansklyfning och jordafsöndring den 6 augusti 1881. I denna förordning är stadgadt, att från hemman må ske afsöndring intill viss del i ägovidden samt att å lägenhet, som sålunda afsöndras, skall läggas årlig afgäld, hvilken ej må vara mindre, än att den motsvarar hvad af hela stamhemmanets räntor och öfriga allmänna utskylder, vid jämförelse af ägornas storlek och beskaffenhet, å den afsöndrade lägenheten belöper; och vidare innehåller förordningen, att afhandling rörande afsöndring skall ingifvas till Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som har att tillse, huruvida den i afseende å afsöndringens storlek är med förordningen öfverensstämmande, samt pröfva den föreslagna afgälden och, där den finnes tillräcklig, fastställa densamma; men i annat fall bestämma högre lämplig afgift.

Med tillämpning af nådiga kungörelsen den 5 juni 1885 har, sedan ränta och kronotiorde å hemman eller lägenhet i kronans jordeböcker och räkenskaper sammanförts till en summa under benämning grundskatt, från

och med år 1886 uti behållna *grundskatten* å viss jord äfvensom uti prästernas utlagor skett nedsättning med trettio procent af grundskattens eller utlagornas belopp. Hvad sålunda föreskrifvits i fråga om den till staten utgående grundskatt har ock genom nådiga förordningen angående inlösen af skattefrälseräntor m. m. den 11 september 1885 förklarats skola gälla i afseende å räntor m. m., som enligt samma förordning blefve inlösta. Genom lag den 2 december 1892 har därefter medgifvits, att de sålunda nedsatta skatterna och utlagorna skulle afskrifvas under loppet af tolf år. Denna afskrifning har ägt rum på det sätt, att skatterna och utlagorna nedsatts från och med år 1893 med tio procent af det belopp, hvarå nedsättningen enligt kungörelsen den 5 juni 1885 beräknats, samt därefter från och med hvart och ett af åren 1894, 1896, 1898, 1900 och 1902 med ytterligare tio procent af nämnda belopp, hvarefter återstoden af skatterna och utlagorna från och med år 1904 eftergifvits. Sedan vidare genom lag den 5 juni 1885 i *rustnings- och roteringsbesvären* från och med år 1886, med vissa undantag, beviljats lindring med trettio procent af dessa besvärs uppskattade värde, har genom lag den 2 december 1892 förklarats, att i samma besvär skulle, likaledes med vissa undantag, ske lindring att från och med år 1893 utgå årligen med vissa procent och så, att från och med år 1904 hela beloppet af besvärens uppskattade värde blefve eftergifvet.

Jämväl i andra hänseenden hafva i senare tider de bördor, som varit lagda omedelbart å hemmanen, blifvit ej obetydligt lättade. Sålunda stadgades genom lag af den 26 september 1884, att i kostnaden för uppförande och underhåll af *tingshus* och *häradsfängelse*, hvilka enligt 26 kap. 4 § byggningsbalken byggdes efter gårddatalet, skulle alla de, som inom tingslaget erlade kommunalutskylder, deltaga, för fastighet efter hela samt för andra beskattningsföremål efter en fjärdedel af därå belöpande fyrktal. Denna grund för kostnadens fördelning har sedermera genom lag den 30 juni 1899 så ändrats, att andra beskattningsföremål än fastighet nu deltaga efter hälften af fyrktalet. På enahanda sätt har ock i fråga om skyldigheten att bygga och underhålla *prästgård*, hvilken skyldighet enligt 1734 års lag jämväl utgjordes efter gårddatalet, genom lagar af den 1 maj 1885 och den 29 juni 1900 förklarats, att denna skyldighet skall utgöras efter fyrktal.

I *vägunderhållet* på landet deltogo enligt 25 kap. 8 § byggningsbalken alla de, som ägde eller brukade hemman, men genom lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891 har detta besvär lagts icke blott på annan jordbruksfastighet än hemman, utan äfven på vissa andra beskattningsföremål. Vägunderhållet in natura

skall numera utgöras efter vägtal, som åsättes hemman, utjord och annan jordbruksfastighet efter senast fastställda taxeringsvärdet. I sammanhang med detta stadgande i 10 § väglagen har dock medgifvits innehafvare af afsöndrad jordlägenhet, för hvilken afgäld till stamhemmanet fastställts, rätt att, om därvid tagits hänsyn till den på lägenheten belöpande andel af stamhemmanets väghållning, i ersättning för den skyldighet i detta hänseende, som enligt lagen skall af lägenhetens innehafvare utgöras, njuta befrielse för så stor del af afgälden, som med afseende å de förhållanden, hvilka voro för handen, då afgälden fastställdes, kan anses hafva motsvarat lägenhetens andel i väghället. Ifall öfverenskommelse härom ej kan emellan vederbörande träffas, äger Kungl. Maj:ts befallningshafvande att på framställning af lägenhetsinnehafvaren bestämma den minskning i afgälden, som må tillkomma lägenhetens innehafvare.

På grund af de betydande förändringar, som efter år 1881 inträdt i grunderna för räntors och allmänna utskylders utgörande, väcktes vid 1896 års riksdag förslag om ändrade bestämmelser rörande afgäld från jordafsöndringar till lindring uti de innehafvaren af en afsöndring åliggande förpliktelser. Det framhölls därvid, att alla i senare tid skedda skattelindringar endast kommit ägarne af den i mantal satta jorden till godo, men att däremot de numera öfverallt i landet talrikt förekommande innehafvarne af afsöndrade jordlägenheter icke i någon nämnvärd mån kommit i åtnjutande af de med skatteregleringarna förenade fördelar; genom de vidtagna ändringarna i grunderna för utskylders utgörande hade tvärtom ägarne af afsöndrade lägenheter fått sig pålagda betydligt ökade skatter, ity att de, förutom den lägenheten åsatta afgäld, hvilken fortfarande utginge oafkortad, vore underkastade alla de utskylder och besvär, hvilka enligt gällande bestämmelser utginge efter fastighet åsatt taxeringsvärde.»

Efter att häruppå hafva redogjort för innehållet i med anledning af förutnämnda riksdagsskrifvelse från kammarkollegium och därifrån från Konungens befallningshafvande infordrade och inkomna utlåtanden anförde departementschefen vidare:

»Då numera de allmänna utskylder, som tillförene hvilat omedelbart å hemmanen, till största delen antingen afskrifvits eller utgöras efter sådan grund, att de afsöndrade lägenheterna däri deltaga, är det tydligen fullt rättvist, att lägenhetsägarne befrias från den del af afgälderna, som motsvarar utskylder, hvilka sålunda bortfallit eller kommit att utgöras efter förändrad grund.

Hvad angår den ifrågasatta lagstiftningens omfattning, synes det uppenbart, att, då den nu gällande lagen af den 27 juni 1896 icke inne-

håller någon bestämmelse om afgälds läggande å afsöndrad lägenhet, här icke komma i betraktande de afsöndringar, som skett i enlighet med nämnda lag, utan allenast de upplåtelse, hvilka ägt rum med stöd af förut omförmälda förordningen den 6 augusti 1881 eller den lagstiftning, som därförut gällde. Denna lagstiftning återfinnes dels i de författningar om enskiftesdelning, som under åren 1803—1812 utkommit, dels i de om hemmansklyfning och jordafsöndring den 19 december 1827, den 14 november 1829, den 13 juli 1853 och den 6 augusti 1864 utgifna författningar.

I fråga om lägenhet, som från hemman upplåtits på viss tid eller lifstid, har, enligt hvad kammarkollegium anfört, fastställelse å sådana afsöndringar endast i ett fåtal fall meddelats. Då afgälden från nämnda lägenheter enligt sakens natur närmast torde äga karaktären af en arrendesumma, anser jag, att några åtgärder till nedsättande af detta slag af afgäld ej böra vidtagas.

Författningarna angående hemmansklyfning och jordafsöndring medgäfvos innehafvare af boställe eller publikt hemman, som icke under stadgad åborätt besattes, rätt att allenast på viss tid upplåta jord; men de afsöndringar under äganderätt, som på grund af enskiftesförfattningarna i behörig ordning skett från boställen, skulle likväl äga framtida bestånd. Emellertid hafva från boställen samt andra publika hemman och lägenheter, hvilka ej innehafvas under åborätt, afsöndringar ägt rum för alltid, i många fall, särskildt i senare tid, mot köpeskilling utan afgäld, men merendels dock, särskildt från ecklesiastiska boställen, allenast mot viss arlig afgäld utan köpeskilling. Ehuru vid bestämmande af denna afgäld hänsyn nog stundom kan hafva tagits till stamhemmanets utskyl-der, läser dock, såsom kammarkollegium erinrat, afgälden närmast afsett att utgöra ersättning för upplåtelsen af jorden. Då i öfrigt några allmänna föreskrifter ej meddelats rörande grunderna för afgälds utgörande från dylika afsöndrade lägenheter och således någon fast utgångspunkt för afgäldens reglerande här saknas, finner jag, i likhet med kammarkollegium, att från området för ifrågavarande lagstiftning bör uteslutas lägenhet, den där afsöndrats från boställe eller från annat publikt hemman eller lägenhet, som icke vid tiden för upplåtelsen innehafvs under stadgad åborätt.

Antalet af de för alltid afsöndrade lägenheter, hvilka enligt 1881 års förordning och äldre författningar af Kungl. Maj:ts befallningshafvande åsatts afgäld, uppgår enligt de hos kammarkollegium befintliga afsöndringsförteckningar och jordeböcker till omkring 30,000. På grund däraf att åskilliga domstolar ej för meddelande af lagfart å afsöndrad

lägenhet fordrat, att afgäld skall hafva blifvit af Kungl. Maj:ts befallningshafvande bestämd, förekomma emellertid, efter hvad kammarkollegium uppgifvit, i de flesta län ett synnerligen stort antal afsöndrade lägenheter, därå afgäld ej blifvit fastställd. I afseende å afsöndring, som skett innan 1896 års lag träd i kraft, stadgar nämnda lag, att bestämmelserna i 1881 års förordning fortfarande skola tillämpas. Har således beträffande lägenhet, som upplåtits före den 1 januari 1897, afgäld ej blifvit af Kungl. Maj:ts befallningshafvande fastställd, står det vederbörande öppet att, vare sig öfverenskommelse om afgäld träffats eller ej, när som helst söka sådan fastställelse. Det torde emellertid vara uppenbart, att förevarande lagstiftning bör, utan hänsyn därtill, att beträffande viss lägenhet afgäld ej blifvit fastställd, direkt afse äfven sådan lägenhet. Om det nämligen för åtnjutande af den lindring, som är afsedd att tillgodokomma ägaren af afsöndrad lägenhet, skulle uppställas det villkoret, att afgäld å lägenheten blifvit fastställd, skulle därigenom allenast stadgas en onödig och besvärlig omväg. Ej heller gifva de förhandlingar, som i Riksdagen föregingo dess skrifvelse i ämnet, något stöd för det antagande, att Riksdagen verkligen afsett, att endast lägenheter med fastställd afgäld skulle vinna nedsättning i den till stamhemmanet utgående afgälden.

Äfven efter de förändringar i beskattningslagstiftningen, hvilka förut äro omnämnda och sedermera ytterligare tillkommit, kvarstå i regeln vissa allmänna utskylder, som enbart hvila å stamhemmanen och i hvilka således en lägenhetsägare ej har att omedelbart taga del. Om man bortser från enstaka ej afskrifna grundskattebelopp samt från räntor och tionde, som innehafvas under enskild äganderätt, torde hit böra hufvudsakligen räknas *aflöning till prästerskapet* efter ett stort antal lönekonventioner eller lönerogleringsresolutioner, *aflöning till klockare* i de fall, där ej ny löneoglering enligt kungl. förordningen den 2 november 1883 begynt tillämpas, samt under vissa förutsättningar *håll- och reservskjuts, kronoskjuts och inkvartering*. Då man icke läser kunna lämna å sido dessa kvarstående utskylder, af hvilka särskild betydelse måste tilläggas de till prästerskapet utgående bidragen, torde afgälderna, ehvad de blifvit fastställda eller icke, böra bibehållas i den mån de motsvara den afsöndrade lägenhetens andel i dessa utskylder, eller ock ansvaret för denna andels utgörande på annat sätt drabba lägenheten.

Enligt författningarna om hemmansklyfning och jordafsöndring ålåg det Kungl. Maj:ts befallningshafvande att i de fall, då öfverenskommelse om afgäld träffats, höja det utsatta beloppet, därest det ej motsvarade den afsöndrade lägenhetens andel i stamhemmanets allmänna utskylder. Men om det öfverenskomna beloppet, såsom ofta var händelsen, öfversteg

lägenhetens andel i nämnda utskylder, ägde Kungl. Maj:ts befallningshafvande ej befogenhet att sänka detsamma. Har Kungl. Maj:ts befallningshafvande vid fastställande af afgäld å afsöndrad lägenhet höjt det belopp, hvarom öfverenskommelse träffats, lär den fastställda afgälden få antagas hafva jämnt motsvarat lägenhetens andel i hemmanets utskylder. Den del af afgälden, som icke belöper å ännu kvarstående utskylder, bör följaktligen i sådan händelse bortfalla. Om däremot Kungl. Maj:ts befallningshafvande funnit den öfverkomna afgälden tillräcklig och således utan vidare fastställt afgälden, kan det väl någon gång hafva inträffat, att den sålunda fastställda afgälden jämnt motsvarat lägenhetens andel i stamhemmanets utskylder, men i öfvervägande antalet fall torde afgälden hafva öfverstigit denna andel. Det öfverskjutande beloppet måste då betraktas såsom en del af köpeskillingen för den afsöndrade lägenheten, såsom en rent privaträttslig prestation till stamhemmanets ägare, och i detta belopp lär någon nedsättning icke kunna ifrågakomma. Hvad nu är sagdt torde äfven gälla om sådana före den 1 januari 1897 afsöndrade lägenheter, beträffande hvilka afgäld icke blifvit fastställd. Har nämligen öfverenskommelse om afgäld träffats, och är den större, än som kan anses hafva motsvarat lägenhetens andel i de räntor och öfriga allmänna utskylder, till hvilka vid afgälds fastställande skolat tagas hänsyn, lär i fråga om det öfverskjutande beloppet någon nedsättning ej kunna vinnas, hvaremot afgäldssumman i öfrigt må bortfalla till den del, som af de förändrade förhållandena föranledes.

I fråga om sättet att bereda lägenhetsägarna den lindring, som till följd af de förändrade skatteförhållandena bör dem tillkomma, ansluter jag mig i hufvudsak till det af kammarkollegium såsom andra alternativ framställda förslag. Enligt min mening bör afgäld från afsöndrad lägenhet efter viss dag upphöra att utgå, dock med förbehåll att, där vissa utskylder ännu kvarstå, i hvilkas utgörande den afsöndrade lägenheten bör deltaga, hemmansägaren må vara berättigad att få dessa utskylder så fördelade, att från lägenheten direkt utgöres hvad därå rätteligen belöper, samt att, där öfverkommen afgäld till någon del är att betrakta såsom köpeskillning, hemmansägaren likaledes må äga att få en mot denna del svarande afgäld fastställd att fortfarande af lägenheten utgå. Bestämmandet i ena som andra fallet torde böra åligga Kungl. Maj:ts befallningshafvande, och grunden för detta bestämmande bör vara hemmanets och lägenhetens inbördes förhållande med afseende å deras ägors storlek och beskaffenhet, efter hvad därom var upplyst vid tiden för afsöndringen. Att Kungl. Maj:ts befallningshafvandes beslut skall meddelas kostnadsfritt har jag naturligen afsett. Den afgäld, som, efter hvad nu är sagdt, kommer att

åsättas lägenheten, torde, i motsats till hvad nu gäller, böra fastställas i penningar; men äro hemmansägaren och lägenhetsägaren öfverens att afgälden skall utgöras på annat sätt, synes öfverenskommelsen härom böra blifva gällande. Uppenbart är, att sådan afgäld bibehåller förmånsrätt enligt 17 kap. 6 § handelsbalken; någon rubbning i detta hänseende har ansetts icke böra ifrågakomma.

Genom den af mig sålunda förordade anordningen vinnes omedelbart den fördel, att i ett mycket stort antal fall, där den å lägenheten belöpande utskylds delen eller afgäldssumman, såsom uppgående blott till några ören, saknar hvarje betydelse för sakägaren, den nu utgående afgälden kan af sig själf försvinna, utan att myndigheterna blifva i onödan besvärade. Detta utesluter likväl ej att, å andra sidan, hemmansägarens rättmätiga anspråk kan varda fullt tillgodosedt, och detta i en form, som, beträffande fördelningen af de kvarstående utskylderna, förekommer sådana framtida regleringar, som eljest skulle blifva en följd af nya ändringar beträffande grunderna för utskylders utgörande. I fråga om tiden, när afgäld, som enligt äldre afsöndringsförfattning blifvit fastställd eller bort fastställas, bör bortfalla, vore det utan tvifvel riktigast att låta denna tid infalla så nära tiden för den nya lagens ikraftträdande som möjligt, men för att bereda hemmansägaren utväg att, innan denna äldre afgäld upphört, få afgjord frågan om fördelning af kvarstående utskylder samt om bestämmande af ny afgäld, där sådan skall utgå, torde det finnas lämpligt att framflytta tiden för den äldre afgäldens upphörande ända till den 1 januari 1907.

En förutsättning för vinnande af den fördel, hvarom nyss talats, är att hemmansägaren ålägges skyldighet att göra ansökning hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande. Ehuru det torde ligga i sakens natur, att hemmansägaren därvid i sitt eget intresse angifver de omständigheter, som på frågans afgörande kunna öfva inverkan, innebär dock hemmansägarens ansökningsplikt icke någon bevisskyldighet i egentlig mening. Från denna synpunkt blefve besväret för hemmansägaren säkerligen ej mindre, om ansökningsplikten åläge lägenhetsägaren, och således torde den initiativskyldighet, hvarom här är fråga, ej kunna anses betungande. Den omständigheten, att lägenhetsägaren upphör att betala afgäld, utgör en direkt maning för hemmansägaren att göra sitt anspråk gällande; han har då sig själf att skylla, om han ej njuter befrielse från den del af hemmanets utskylder, som rätteligen bör utgöras af lägenhetsägaren, likasom om han ej af denne bekommer den del af afgälden, som han privaträttsligt har att fordra. På det att lägenhetens ägare dock icke alltjämt skall vara i ovisshet, huruvida från hemmansägarens sida giltigt anspråk i nu

nämnda hänseenden kan förefinnas, torde det vara nödigt att stadga någon tid, inom hvilken sådant anspråk skall väckas för att kunna göras gällande. Denna preskriptionstid torde lämpligen böra sättas till tio år från den dag, då den gamla afgälden skall upphöra att utgå.

Af skäl, som förut angifvits, torde samma regler böra gälla för lägenhet, beträffande hvilken afgäld icke fastställts, som för lägenhet med fastställd afgäld. I tillämpningen synes dock vid bestämmandet af det afgäldsbelopp, som framgent må åligga lägenhet, en mindre skiljaktighet äga rum, allt eftersom lägenheten är af det ena eller andra slaget. Under det nämligen i fråga om lägenhet, för hvilken afgäld ej fastställts, skall tillses huruvida den *öfverenskomna* afgälden varit större, än som kan antagas hafva motsvarat lägenhetens andel i hemmanets utskylder, torde det beträffande lägenhet med fastställd afgäld böra tagas hänsyn till den i räntepersedel *fastställda* afgäldens storlek, enär eljest, till följd af de under tidernas lopp skedda förändringar i markegångsprisen, alltför stora rubbningar i nu bestående rättigheter kunde befaras.

Hvad nu yttrats om lägenhet, som afsöndrats från hemman, torde böra äga motsvarande tillämpning i fråga om lägenhet, som afsöndrats från lägenhet, den där i jordeboken upptagits under särskildt nummer, likasom ock beträffande lägenhet, som afsöndrats från afsöndrad lägenhet. I afseende å det senare slaget af lägenhet har den äldre lagstiftningen ej angifvit, efter hvilken grund afgäld skall åsättas sådan lägenhet. Då det emellertid torde få antagas, att därvid skolat tagas hänsyn till den från stamlägenheten utgående afgäld endast i den mån denna afgäld motsvarat stamlägenhetens andel i hemmanets räntor och öfriga allmänna utskylder, torde vid bestämmande af afgäld, som enligt den ifrågasatta lagstiftningen må från den mindre lägenheten fortfarande utgöras, samma grundsats böra lända till efterrättelse och således böra tillses, huruvida den afgäld, som varit den mindre lägenheten åsatt, kan anses hafva öfverstigit dess andel i hvad som af den från stamlägenheten utgående afgäld utgjort andel i utskylder. Slutligen torde i fråga om lägenhet, som afsöndrats från afsöndrad lägenhet, böra genom en särskild bestämmelse förebyggas att, innan det blifvit afgjort, om stamlägenheten skall vara skyldig att direkt med hemmanet deltaga i kvarstående utskylders utgörande, beslut meddelas, hvarigenom skulle bestämmas den mindre lägenhetens andel i dessa utskylder.

Af kammarkollegium har ifrågasatts att meddela lagbestämmelser i syfte att åstadkomma en aflösning af lägenhetsägarne åliggande afgäldsbelopp, men skäl synas mig ej föreligga att föreslå bestämmelser i sådan riktning.»

Lagutskottet har vid verkställd granskning af ifrågavarande kungl. proposition icke kunnat finna annat, än att det däri innefattade lagförslag på ett tillfredsställande sätt uppfyller de önskemål, Riksdagen i ofvannämnda skrivelse af den 13 maj 1896 uttryckt. Utskottet, som anser den lindring, förslaget afser att bereda innehafvare af afsöndrade lägenheter, därå afgäld blifvit lagd, fullt rättvis och påkallad redan såsom en följd af grundskatternas beslutade och numera fullbordade afskrifning, får därför för sin del tillstyrka bifall till förslaget.

*Utskottets
yttrande.*

De motioner, utskottet i samband med förevarande kungl. proposition till behandling förehåft, afse samtliga vissa specialfrågor å det område, som af propositionen beröres. I sin motion n:o 180 har herr D. Persson i Tällberg påkallat Riksdagens uppmärksamhet å vissa särskildt för Dalarne egendomliga jordförhållanden, hvilka enligt hans förmenande skulle vara af den beskaffenhet, att de, för att den i den kungl. propositionen innefattade lagändring skulle verka fullt rättvist, förutsatte vissa undantag från den föreslagna lagen. Enligt ett i de af herr Persson omnämnda trakter, såsom det vill synas, mera allmänt betraktelsesätt har man ansett, att ett hemmans allmänna utskylder hvilade å det reducerade inägobeloppet ej såsom ett jordatal, betecknande hemmanet i dess helhet, utan såsom ett reduceradt ytmått, afseende allenast inägorna, under det skogsmarken ansetts vara fri från sagda utskylder. Den afgäld, hvilken å afsöndrade skogslotter i dessa trakter blifvit lagd, skulle sålunda, därest nämnda betraktelsesätt är riktigt, icke till någon del hafva motsvarat något af hemmanets allmänna utskylder, samt således enligt den af Kungl. Maj:t föreslagna lag fortfarande komma att utgöras. För att emellertid betrygga ett dylikt resultat har motionären föreslagit ett tillägg till § 11 i lagförslaget, hvarigenom afsöndrad skogsmark skulle i visst fall undantagas från lagens tillämpning. Vid den utredning, hvilken Konungens befallningshafvande och i högre instans kammarkollegium och Kungl. Maj:t ha att verkställa, när fastställelse jämlikt nu ifrågavarande lag sökes å afgäld, lagd å omförmälda skogslotter, kommer tydligen den hänsyn att tagas till de för Dalarne eller andra trakter egendomliga förhållanden, som af dessa skäligen kan betingas. Någon uttrycklig föreskrift härom kan emellertid icke anses vara af behovet påkallad. För så vidt åter herr Perssons motion får anses gå vidare, kommer den i strid med den tanke, hvarpå det af Kungl. Maj:t framlagda förslaget hvilar, och kan, såsom framgår af utskottets uttalade mening om detta förslag, följaktligen icke af utskottet förordas.

De båda öfriga motioner, utskottet i detta sammanhang behandlat, herr O. G. Erikssons motion n:o 184 och herr J. Forssells med fleres motion n:o 189, afse att bereda möjlighet att få afgälder från afsöndrade lägenheter, till den del de enligt det kungl. förslaget skulle komma att kvarstå, efter kapitalisering aflyftade från lägenheterna. Denna tanke är icke ny. Såsom herr Eriksson i sin motion omnämnt, hade utsedde kommitterade, hvilka den 5 mars 1892 afgåfvos förslag till lag angående hemmansklyfning, ägostyckning och jordafsöndring, i sammanhang därmed äfven på visst sätt inlåtit sig på förevarande fråga. Kommitterade föreslogo nämligen, att innehafvare af afsöndrad lägenhet skulle kunna vinna befrielse från afgälden genom att åtaga sig direkt utgörande af den grundskatt och de andra skyldigheter, som efter uppskattning kunde belöpa å lägenheten, mot förpliktelse att, om afgälden vore större än berörda andel, gälda skäligt skadestånd till den, som förut ägt uppbära afgälden. Till stöd härför anförde kommitterade, att den vid en afsöndring för alltid utgående afgälden i själfva verket icke kunde betecknas annorlunda än som en skatt, men att en skatts erläggande till enskild person och icke till det allmänna vore med den moderna uppfattningen af skattskyldighetens väsen helt och hållet oförenligt. Och i de yttranden, som afgåfvos öfver kommitténs betänkande, framkommo jämväl uttalanden i enahanda riktning.

Uti de utlåtanden, hvilka afgifvits öfver den riksdagsskrifvelse, som föranledt ifrågavarande kungl. proposition, framhålles också af fyra Konungens befallningshafvande äfvensom af kammarkollegium, att man borde gå längre än Riksdagen föreslagit och söka helt och hållet bortskaffa dylika afgälder. »Visserligen», säger sålunda en befallningshafvande, »innebär en lagstiftning i sådan riktning, formellt åtminstone, ett våldförande i viss mån af en redan förvärfvad rätt, men om man betänker, att detta förvärfvande skett visserligen med stöd af ordalagen i författningar, som dock endast haft till ändamål att tillgodose statens rätt ur skattesynpunkt, men utan uttrycklig hemul i allmänna lagen, lär man icke, under förutsättning att fullt vederlag genom betalning på en gång lämnas afgäldstagaren, böra draga sig för att införa en lagbestämmelse, utan hvilken det icke varder möjligt att bringa äldre afsöndringar i öfverensstämmelse med nu gällande lagstiftning i ämnet, och utan hvilken å dessa fastigheter städse kommer att hvila en särskild, vid annan jord ej ifrågakommande skatt, en skatt, hvilken måste anses desto mera olämplig, som den skall utgöras icke till staten, utan till enskild man.» Och kammarkollegium framhåller, hurusom fortbeståndet af dylika afgälder af flera skäl vore olämpligt, hvarför det syntes kollegium, som om man, på sätt jämväl föreslagits, kunde medgifva afsöndringsägaren att få inom viss utsatt tid lösa sig från dem mot er-

läggande af afgäldernas kapitalvärden, beräknade efter viss låg räntefot, t. ex. $3\frac{1}{2}$ eller 4 procent.

Mot de af kammarkollegium sålunda ifrågasatta lagbestämmelser, i syfte att åstadkomma en aflösning af lägenhetsägarne åliggande afgäldsbelopp, har justitieministern i sitt yttrande till det vid ifrågavarande proposition fogade statsrådsprotokoll allenast anfört, att skäl syntes honom ej föreligga att föreslå bestämmelser i sådan riktning.

Utskottet delar icke denna uppfattning, utan finner öfvervägande skäl tala för att åtgärder böra vidtagas, för att såvidt möjligt ifrågavarande afgälder må kunna helt aflösas. Beträffande sättet för en sådan aflösning kan utskottet dock icke förorda, att, på sätt herr Forssell och hans medmotionärer ifrågasatt *ägaren af stamhemmanet* skulle vara berättigad att fordra, att den del af afgälden, som bevisligen motsvarade ogulden köpeskilling, efter kapitalisering till honom inom viss tid inbetalades. Det vore enligt utskottets tanke icke billigt att framtvinga en inbetalning af afgäldens kapitaliserade belopp, helst lägenhetsägarne ofta äro personer i ekonomiskt svagare ställning, för hvilka det kunde blifva svårt, kanske ibland omöligt att, lät vara inom den föreslagna tidrymden af tio år, tillhandahålla den summa, hvilken stamhemmanets ägare vore berättigad uppbara. Däremot synas ej några vägande invändningar kunna göras mot den i herr Erikssons motion föreslagna rätten för *lägenhetens innehafvare* att lösa sig fri från den öfverskjutande afgälden medelst erläggande af en summa, motsvarande afgälden kapitaliserad efter viss räntefot.

Lämpligaste sättet för ordnandet af en dylik rätt för en lägenhetsinnehafvare att utlösa den på lägenheten hvilande afgäld torde dock kräfva närmare utredning, därvid särskildt äfven bör tagas i öfvervägande, huruvida ej, såsom kammarkollegium ifrågasatt, afgäldens kapitalisering bör ske efter en lägre räntefot än motionärerna föreslagit. Ifrågavarande angelägenhet lärer därför böra öfverlämnas till Kungl. Maj:ts öfvervägande.

Med stöd af det sålunda anförda hemställer utskottet:

1:o) att Riksdagen, med afslag å herr Perssons samt herr J. Forssells med fleres motioner, måtte bifalla det i Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition innefattade lagförslag; och

2:o) att Riksdagen, i anledning af herr O. G. Erikssons motion, ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t lata utreda, under hvilka

villkor innehafvare af afsöndrad lägenhet må berättigas att lösa sig från sådan del af afgäld, som förklarats öfver-skjuta å afsöndringen belöpande andel i stamhemmanets utskylder, samt låta utarbета och för Riksdagen fram-lägga det lagförslag, hvartill berörda utredning kan gifva anledning.

Stockholm den 10 mars 1905.

På lagutskottets vägnar:

ERNST TRYGGER.

Reservationer:

af herr *Trygger* beträffande utskottets hemställan under 2:o;
af herr *Lindhagen*, som i fråga om herr Perssons motion anført:
Påståendet, att en jordegendom icke bör vara »skattskyldig» till en annan fastighet, är i mycket ett talesätt. Under vissa förhållanden kan det innebära åtskilligt af sanning, under andra däremot är satsen icke obetingadt riktig. Det kan, såsom erfarenheten visat, gestalta sig som en olägenhet, om till exempel en familj, som bereder sig sitt uppehälle genom jordbruk, skall skatta till en annan familj, som brukar en annan fastighet. Däremot är det med hänsyn till vårt lands klimat och öfriga naturförhållanden en ganska giltig sats, att hos oss skogen bör vara skattskyldig till jordbruket. Har jordbrukaren erforderlig skog inom eget område, är detta kraf uppfyllt. Har nödig skog afsatts som allmänning till förmån för flera jordbrukare, är det kanske ännu bättre beställt. Har ett hemmans skog däremot kommit i främmandes ägo, är det bättre att af skogen utgår en årlig afgäld till jordbruket, än att detta saknar allt stöd af skogen.

Icke heller är det för hvarje fall ett rättvist påstående, att med anledning af grundskatternas afskrifning alla afgälder, som erläggas från afsöndrade lägenheter, böra afskrifvas, så snart dessa afgälder vid tiden för afsöndringen beräknades skola motsvara lägenhetens andel i stamhemmanets grundskatt. Rättvisan låter icke framställa sig ur en formel.

Det är de bestående faktiska förhållandena som också måste tagas med vid bedömandet af hvar i det närvarande rättvisan ligger. Man får ej ensidigt se endast på den enes vunna fördelar, utan ock undersöka hvad möjligen jämväl den andra parten på andra vägar undfått. Och under alla omständigheter bör man icke utan nödtvång frantaga den, som strider en hårdare kamp för lifvet, det lilla han af en slump äger för att gifva detta till någon, som förunnats bättre villkor.

Dessa synpunkter framställa sig osökt vid genomläsandet af herr Perssons motion. Den föryttring till industriella ändamål af skogshemman, som äger rum särskildt i norra delarna af riket, har i Dalarne i stor utsträckning tagit form af afsöndring af skogsområden. På detta sätt äro mycket stora områden afyttrade, då det stadgade förbudet att afsöndra mer än en femtedel af hemmans ägovälde där icke tillämpats. Dessa skogsmarker, som en gång tillhört jordbrukarne, hafva af industrien oftast och på olika sätt förvärfvats för synnerligen billigt pris. Skogarnas alltjämt stigande värde är ock en behållen vinst för de nuvarande ägarne. Därtill kommer, att afgälderna nog i de flesta fall blifvit aftalade mera därför, att man trott detta vara en fordran af lagen, än i medvetet ändamål att på lägenheten öfverföra en del af grundskatten.

Det må då med skäl frågas, om en afskrifning af dylika från skogsafsöndringar utgående afgälder är betingad af omständigheterna, ens om det kan utletas, att afgälden måste antagas motsvara en viss del af hemmanets grundskatt. Hvilken statskloket eller rättvisa ligger det under något förhållande i att t. ex. nu utan ersättning beröfva bönderna i Laksnäs by den årliga afgäld af 212 kronor, som erlägges till dem från de nuvarande ägarne af böndernas forna skogsmarker.

Ingen uppmärksamhet har under ärendets beredning blifvit ägnad denna sak. Ännu mindre finnes någon utredning rörande omfattningen i Dalarne och tilläfsventyrs andra orter af afgälder, som betalas af skogsbolagen till bönderna. Man vet ej hvad man gör i detta fall. Att den nu ifrågasatta lilla yttringen af statens famlande jordpolitik kanske kommer som en i realiteten orättfärdig och föga angenäm öfverraskning på en mängd håll, därpå tänker man icke.

Med hänsyn till dessa betänkligheter, synas mig de nu ifrågasatta åtgärderna för närvarande endast böra gå i tillämpning på de närmast åsyftade fallen eller i afseende å afgälder, som utgå från fastigheter, hvilka fylla den viktiga uppgiften att utgöra verkligt hem för en familj. Det undantag från lagen, som förslaget redan medgifver, skulle sålunda ytterligare ökas med ett undantag jämväl för de fall, att afsöndringen uteslutande består af skogsmark. Denna formulering kan ju möjligen ibland

föranleda någon tvekan i tillämpningen. Men man kan i sakens nuvarande outredda skick ej komma längre. Vederbörande få pröfva saken i hvarje fall och föreslå de förtydliganden, som erfarenheten visar erforderliga.

Motionären har visserligen inskränkt sig till att begära bibehållandet af allenast sådana från skogsafsöndringar utgående afgälder, som ej blifvit fastställda och hvilka enligt hans mening därför ej kunna antagas motsvara något grundskattebelopp. Såsom ofvan utvecklats, finnes dock ej någon anledning att här göra skillnad på skogsafsöndringar med hänsyn till afgäldernas olika natur. Ur katedral synpunkt läser icke heller någon åtskillnad förefinnas mellan fastställda eller icke fastställda afgälder. Utskottet svarar dessutom, såsom motionären kunde vänta, att om afgäld ej tillkommit ur skattesympunkt, så vinner motionären sitt syfte redan genom den kungl. propositionen. Men motionären kan vara lifligt öfvertygad om att bönderna med all sannolikhet ej skola någonstädes på detta sätt vinna något, äfven om de inom de fastställda tio åren inlåta sig på processen, hvarifrån de kanske ännu mer afhållas, om de jämväl åläggas besvär och kostnader med att anskaffa afskrift af det köpebref, hvori afgälden bestämts och hvilket de sannolikt i de flesta fall ej ha tillgång till.

På grund häraf har jag för min del velat härmed hemställa,

att Riksdagen med föranledande af herr Perssons motion måtte besluta, att 11 § i förevarande lagförslag skall erhålla följande lydelse:

»Denna lag äger ej tillämpning på lägenhet, hvilken afsöndrats från boställe eller från annat publikt hemman eller lägenhet, som icke vid tiden för upplåtelsen innehades under stadgad åborätt, och ej heller på lägenhet, som uteslutande består af skogsmark.»